

سند مدیریت صنعت بازرسی ایران

تهیه و تنظیم:

جامعه ممیزی و بازرسی ایران

اردیبهشت ۱۴۰۲

شماره مدرک: AISI-S03R02

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مقدمه:

بازرسی کالا، بازرسی فنی یا بازرسی استاندارد در جامعه جهانی امروز نماد و نشانه‌ای از صحت، دقت، سلامت، کیفیت و اطمینان بخشی نسبت به کالا یا محصول یا فرآیند فنی - مهندسی است. به این اعتبار، صنعت بازرسی دایره وسیعی از مناسبات و حوزه‌های تخصصی زندگی بشر امروز را در برمی‌گیرد که حرکت صحیح در مسیر رعایت استانداردهای بین‌المللی و ملی می‌تواند تضمین کننده ارتقاء کیفی و سطح برخورداری آحاد جامعه در حوزه‌های گوناگون زندگی مطلوب در هر جامعه‌ای باشد.

از سوی دیگر، بساختن هر حرکت نظام‌مند و هدف‌دار - به ویژه در عرصه‌های عمومی - در ابعادی ملی و فراملی نیازمند به ارائه مدل‌های کارکردگرا و روزآمد در زیربخش‌ها و زمینه‌های مرتبط با آن حرکت است. به دیگر بیان، عبور از اقدامات روزمره غیرکارشناسی یا مبتنی بر ضروریات حادث شده، مستلزم حرکت در چارچوب و قاعده استراتژی پلن‌هایی است که بتواند ابعاد دقیق حرکت، هدف‌گذاری‌ها و نتایج مورد نظر را به طور دقیق احصا کرده و کلیه انرژی‌های مثبت موجود را به سوی اهداف متعالی متصور رهنمون سازد.

در این بستر و با ملاحظه دو امر پیش‌گفته است که تنظیم «سند مدیریت صنعت بازرسی ایران» با هدف دستیابی و حصول نتیجه مطلوب در ابعاد کلان کشوری و با رویکردی در راستای منافع ملی در دستور کار جامعه ممیزی و بازرسی ایران قرار گرفت تا با ارائه آن به نهادها و سازمان‌های ذی‌مدخل تا حد ممکن از تهدیدها و تحدیدها ممانعت کرده و نیز زمینه را به منظور ارتقاء کمی و کیفی این صنعت و به تبع آن شرکت‌های عضو فراهم آورد.

تاریخچه صنعت بازرسی:

صنعت بازرسی چه در حوزه کالا و چه در بخش فنی، در جهان تاریخی یک سده‌ای را به خود می‌بیند و از این حیث عمری به مراتب طولانی‌تر نسبت به ورود آن به ایران دارد. بنا بر نقل‌هایی نخستین اقدامات صنعت بازرسی در ایران به اوایل دهه ۵۰ شمسی توسط شرکت‌های غیربومی مستقر در جنوب ایران بازمی‌گردد.

به هر شکل اهمیت صنعت نفت، گاز و پتروشیمی، خاصه برای خریداران و مشتریان دائمی نفت و گاز و پتروشیمی ایران چنان بود که آن‌ها بر آن داشت تا با حضور شرکت‌های مطرح بازرسی بین‌المللی در آن روزگار، مقدمات ورود صنعت بازرسی به ایران را موجب شوند. کارشناسان غیرایرانی از شرکت‌های اروپایی و غربی در آن دوره (محدوده سال‌های نخستین دهه ۵۰ شمسی - ۱۳۵۱، ۱۳۵۲) در ایران مشغول به کار بودند. به این صورت گروهی از مهندسان ایرانی و عناصر مرتبط با خدمات این شرکت‌ها، آشنایی نسبی با صنعت بازرسی پیدا کردند.

این شرکت‌ها اما در آستانه پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ از کشور خارج شدند و موضوع بازرسی کالا و فنی در بستری از فراموشی قرار گرفت. لیکن در زمان جنگ تحمیلی و شرایط تحریمی آن روزها، نظارت بر نحوه خروج ارز از کشور و همچنین چگونگی ورود کالاهای وارداتی بسیار اهمیت یافت و همین اهمیت موجب شد تا در سال ۱۳۶۰ صنعت بازرسی مجدداً مورد توجه قرار گرفته و آرام آرام شرکت‌های بازرسی داخلی در ابعاد استانی، ملی و بین‌المللی تأسیس شوند.

این فرآیند در سال‌های پس از جنگ هشت ساله (دوران سازندگی و اصلاحات) نیز ادامه یافت و همگام با توسعه صنعت و تجارت در کشور ابعاد و حجم صنعت بازرسی نیز گسترده و گسترده‌تر شد. البته این گسترش دامنه و زمینه فعالیت‌ها چون بسیاری دیگر از امور در کشور به صورت متوازن و همه‌جانبه رخ نداد که همین مسئله موجبات بروز انبوهی از مشکلات برای شرکت‌های بازرسی را فراهم آورد و می‌آورد.

جامعه ممیزی و بازرسی ایران و نقش آن در جامعه

افزایش دامنه فعالیت صنعت بازرسی و به دنبال آن تعدد شرکت‌های بازرسی فعال این صنعت در کشور، نیاز به تأسیس و راه‌اندازی تشکیلی فراگیر و ملی را نزد شرکت‌های بازرسی پدید آورد. تشکیلی که بتواند از یک سو تأمین‌کننده مطالبات و خواسته‌های آن‌ها باشد، از سوی به زبانی مشترک با نهادهای بالادستی و سیاست‌گذار در عرصه استاندارد وارد تعامل گردد و از سوی دیگر، به عنوان نهادی عمومی و اجتماعی به شکل خودکنترلی متضمن حقوق مصرف‌کنندگان نهایی - آحاد جامعه - در کشور باشد.

لازم به توضیح است که این تجربه در سطح جهانی نیز به دست آمده است. باید توجه داشت که مسئله استاندارد در جامعه جهانی از طریق فدراسیون بین‌المللی استاندارد (IFA) سامان می‌یابد. بازوان اجرایی این فدراسیون در کشورهای مختلف «ساختارهای تأیید صلاحیت» (AB)ها هستند. ساختارهایی که به استثناء کشورهای اندکی، در هر جامعه‌ای منحصر بفرد هستند. این ساختارهای تأیید صلاحیت چند زیرشاخه دارند. Laboratory (IB) Inspection Body، (CB) Certificate Body و عمده زیرشاخه‌های ساختارهای تأیید صلاحیت هستند.

مجموعه‌های بازرسی (IB) در جامعه جهانی نهادی تحت عنوان «مجمع جهانی شرکت‌های بازرسی» IFIA را راه‌اندازی کرده‌اند. این مجمع نیز با ادغام در پیمان یک مجموعه TIC را در سطح بین‌المللی تأسیس کرده و کلیه امور مرتبط با شرکت‌های بازرسی از این طریق به انجام می‌رسد.

با این اوصاف، NACI ساختار اصلی تأیید صلاحیت در ایران محسوب می‌شود که مبتنی بر استانداردهای بین‌المللی نظام تأیید صلاحیت شرکت‌های بازرسی را در اختیار دارد. تأسیس و راه‌اندازی جامعه ممیزی و بازرسی ایران را باید در قالب چنین فرایندی در ابعاد بین‌المللی سنجید و با چنین نظرگاهی به آن نگریست.

در همین راستا و با این هدف در سال ۱۳۸۰ موضوع تأسیس جامعه ممیزی و بازرسی ایران در دستور کار شرکت‌های بازرسی قرار گرفت. اقدامی که سابقه‌ای دو دهه‌ای را برای این نهاد اثرگذار بخش خصوصی در صنعت بازرسی رقم زده است و توانسته طی این مدت کرسی‌های بسیار مهمی در کمیسیون‌های عالی استاندارد و دیگر سازمان‌های مرتبط به دست آورد. کسب این کرسی‌ها از آن جهت حائز اهمیت است که با توجه به شناخت دقیق، روزآمد، علمی و عمل‌گرای نمایندگان جامعه ممیزی و بازرسی در این شوراها، تصمیمات نهایی کمیسیون‌های اثرگذار را تا حد زیادی منطبق بر استانداردهای مورد نیاز صنعت بازرسی می‌کند.

از دیگر حوزه‌های اثربخش جامعه ممیزی و بازرسی در جامعه می‌توان به افزایش کیفیت زندگی و تجربه‌های روزمره در زیست‌بوم ایرانی در ابعاد مختلف آن اشاره کرد. در حقیقت جامعه ممیزی می‌تواند با تکیه بر نوع فعالیت‌ها و میزان اثرگذاری آن بر سطوح مختلف

زندگی مردم - از سبد خرید تا استانداردهای زیست‌محیطی روزانه - موجب ارتقاء کیفی زندگی به مفهوم کلی آن در جامعه شود. البته نباید فراموش کرد که نیل به این هدف نیازمند اهتمامی جدی، در ابعادی ملی و با همکاری کلیه سازمان‌ها و نهادهای مرتبط است.

دستیابی به سطحی استاندارد از مفاهیم میان کلیه بخش‌های - بالادستی و پایین‌دستی - مرتبط با صنعت بازرسی از دیگر امکاناتی است که از جامعه ممیزی و بازرسی ایران توقع می‌رود. بدین معنی که بسیاری از مشکلات و موانع انجام فعالیت‌ها یا تدوین قوانین و آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های غیراستاندارد و غیرکارشناسی، نتیجه سوءتفاهم، بی‌اطلاعی و عدم مفاهیم از شرایط تخصصی و فنی موضوعات است. به این لحاظ جامعه ممیزی و بازرسی ایران با توان کارشناسی بسیار عظیم می‌تواند ایفاگر چنین نقشی در سطوح عالی و میانی تصمیم‌سازی کشور باشد.

شرکای صنعت بازرسی و نقش آن‌ها

- جامعه مصرف‌کنندگان

مهم‌ترین ذینفعان صنعت بازرسی در سراسر دنیا، جامعه مصرف‌کنندگان کالا و خدمات هستند. از آنجا که خدمات بازرسی در تمامی حوزه‌های صنعتی و کشاورزی در حال انجام است، کیفیت انجام آن تأثیر مستقیم بر کیفیت زندگی خانوارها دارد. همچنین توسعه این خدمات به حوزه‌هایی چون مسکن و شهرسازی، منجر به افزایش ایمنی خانوارها خواهد شد.

- کارفرمایان

با توجه به مدل کسب و کار تعریف شده از سوی سازمان ملی استاندارد در خصوص شرکت‌های بازرسی، کارفرمایان از دیگر شرکای استراتژیک شرکت‌های بازرسی محسوب می‌شوند. جامعه کارفرمایان را می‌توان به دو دسته داخلی و خارجی و کارفرمایان داخلی را به کارفرمایان دولتی و خصوصی تقسیم کرد که دامنه وسیعی از تولیدکنندگان، صاحبان صنایع، تجار، شرکت‌های دولتی یا خصوصی وابسته به دولت و ... را در بر می‌گیرد. ناگفته نماند که مدل مذکور که شرکت‌های بازرسی را همزمان هم در جایگاه بازرس و هم در جایگاه مشتری کارفرمایان قرار می‌دهد، از دیگر تناقضات ریشه‌ای مشکل ساز در صنعت بازرسی است.

- دولت و دستگاه‌های اجرایی

دولت و دستگاه‌های اجرایی از دیگر ذینفعان استراتژیک صنعت بازرسی هستند. شرکت‌های بازرسی بسته به نوع خدماتی که به آن‌ها سفارش داده می‌شود، در صورت پشتیبانی دولت، قادر به تضمین کیفیت کالا از طریق شناسایی کالاهای بی‌کیفیت و مغایر هستند. این موضوع باعث می‌شود تا دولت که در ایران سهم بزرگی از چرخه اقتصاد را در دست دارد، در ازای بودجه و منابع محدود خود، خدمات و کالاهایی با کیفیت بهتر را تأمین و ارائه کند. این موضوع در نهایت سطح رضایتمندی جامعه را افزایش داده و اعتماد متقابل مردم و دولت را ترمیم می‌نماید که از مهم‌ترین اهداف دولت هاست. از سوی دیگر توسعه صنعت بازرسی بویژه در دامنه مواد غذایی، تأثیر مستقیم بر سلامت جامعه و کاهش هزینه‌های بهداشت و درمان دولت خواهد داشت.

سازمان هایی چون سازمان ملی استاندارد ایران، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، وزارت صنعت، معدن و تجارت و بویژه سازمان توسعه تجارت ایران، وزارت نفت، وزارت نیرو و سازمان برنامه و بودجه، بواسطه استفاده مستمر از خدمات بازرسی و قوانین مرتبط، از نزدیک ترین ذینفعان دولتی صنعت بازرسی بشمار می آیند.

مدل های بازرسی و شرکت های بازرسی

براساس موارد پیش گفته در کشور ایران NACI به عنوان عالی ترین مرجع تأیید صلاحیت شناخته می شود. لیکن علاوه بر این مرکز، معاونت ارزیابی کیفیت سازمان ملی استاندارد نیز به دلیل وجود قوانین خاص در کشور، مسئولیت تأیید صلاحیت برخی از شرکت ها را برعهده دارد.

قبال ورود به مبحث مدل های بازرسی در ایران باید توجه شود که شرکت های بازرسی در ابعاد جهانی شامل ۵ رسته کلان و کلی می شوند. این رسته های کلی عبارتند از بازرسی: صنایع غذایی و کشاورزی، نفت، فرآورده های نفتی، گاز و پتروشیمی، مواد معدنی، کالاهای مصرفی و کالای صنعتی؛ این رسته ها مانع الجمع نیستند و ممکن است شرکتی مجوز بازرسی در کلیه آن ها را داشته باشد. فرآیند صدور مجوز در NACI ایران براساس این رسته ها انجام می شود. در حالی که فرآیند صدور مجوز در معانت ارزیابی کیفیت سازمان ملی استاندارد براساس استاندارد ISO17020 است.

از دیگر سو، بازرسی در ایران به دو نوع بازرسی کالا و بازرسی فنی تقسیم می شود. بازرسی کالا که دامنه ای از تست های چشمی تا تست های کیفی را در بر می گیرد، مترتب بر کلیه کالاهای وارداتی و نیز کلیه کالاهای دارای استاندارد اجباری است.

برابر مقررات ارزی بانک مرکزی، کلیه کالاهای وارداتی به کشور، جهت ترخیص، نیازمند اخذ گواهی بازرسی چشمی (IC) هستند. ازسوی دیگر مطابق مر قانون تقویت و توسعه استاندارد کشور، سازمان ملی استاندارد هر ساله فهرستی از کالاهای مشمول استاندارد اجباری را منتشر می کند که تولیدکنندگان و یا واردکنندگان مکلف به اخذ گواهینامه بازرسی COI هستند. این گواهینامه پس از آزمون و تست محصول صادر می شود و تطابق کیفی کالا با استاندارد را بصورت دقیق ارزیابی می کند. از دیگر انواع بازرسی کالا می توان به تایید نوع (TA) کالاهایی که قرار است برای اولین بار در کشور تولید شوند و نیز بازرسی ادواری خطوط تولید آن ها جهت تطابق تولیدات و با تایید نوع اولیه اخذ شده (COP) اشاره کرد.

بطور کلی بازرسی کالا (بجز در مواردی که گواهی IC نیاز است) از طریق عملیات نمونه برداری از محصول و انجام آزمایش بر روی نمونه ها صورت می پذیرد. از آنجا که در این روش، نمونه مورد آزمایش ممکن است تغییر یافته و یا از بین برود، بازرسی فنی که بر انجام آزمایشان غیر مخرب از سازه های غیر قابل تخریب و نمونه برداری استوار است، بعنوان یکی دیگر از شقوق بازرسی اهمیت می یابد.

این بازرسی ها عموماً از روش هایی استفاده می کنند که بدون آسیب زدن به قطعه و سازه، صحت عملکرد آن را می سنجد. همچنین بخش قابل توجهی از فرایند نگهداری تاسیسات عظیم الجثه صنعتی کشور مرهون بازرسی های فنی و غیر مخرب است که بدون ایجاد وقفه در فعالیت آن ها، قابلیت ها و ویژگی های کلیدی را سنجیده و بروز خرابی های احتمالی را گزارش می دهند. بعنوان مثال بازرسی

های لوله های انتقال انرژی، بازرسی مخازن و تجهیزات پالایشگاهی، بازرسی جوش سازه های حساس، بازرسی فرایندها و تجهیزات انرژی اتمی و ... از این قبیل هستند.

لازم به ذکر است انواع بازرسی اعم از کالا و فنی بر اساس ضوابط معیار تعیین شده در هر پروژه از جمله استانداردهای بین المللی، استانداردهای ملی، پیوست های کیفی قراردادهای تجاری و نیز قوانین موضوعی مرتبط از سوی سازمان ملی استاندارد ایران، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، وزارت صنعت، معدن و تجارت و بویژه سازمان توسعه تجارت ایران، وزارت نفت و وزارت نیرو صورت می پذیرد.

مضاف بر موارد بالا، بخشی از شرکت های بازرسی با اخذ رتبه از سازمان برنامه و بودجه کشور ذیل آئین نامه نحوه تایید صلاحیت مشاوران این سازمان، نسبت به بازرسی پروژه هایی که از بودجه عمومی کشور استفاده می کنند، اقدام می کنند. این پروژه ها که عموماً از سوی دستگاه های اجرایی تعریف و اجرا می شود، مکلف به استفاده از خدمات بازرسی در خرید خدمات و کالا هستند.

ذکر این نکته ضروری است که به دلیل اختلاط فنی دو حوزه بازرسی کالا و فنی به یکدیگر و عدم امکان تفکیک دقیق مرزهای این دو، به تاسی از استانداردهای فدراسیون جهانی بازرسی (IFIA سابق و TIC کنونی)، در سراسر دنیا از تفکیک این دو حوزه خودداری شده و کلمه بازرسی تنها اصطلاح واحد استفاده شده در قوانین و استانداردهای بین المللی است. نقض این اصل و جداسازی حوزه های بازرسی در ایران، از جمله ریشه های ایجاد مشکلات در صنعت بازرسی است.

تحلیل کاربردی عملیات بازرسی

در صادرات و واردات به فرایند نمونه برداری کالا، آزمایش، اندازه گیری و کلیه امور صورت گرفته جهت تعیین کیفیت و کمیت کالا توسط شرکت های بازرسی، بازرسی کالا یا Inspection گفته می شود. دریافت گواهی بازرسی کالا توسط واردکننده می تواند تضمینی بر صحت و سلامت کالای خریداری شده باشد.

پس از پایان جنگ جهانی دوم و رونق اقتصادی در گستره جهانی، تجارت در عرصه بین الملل گسترش یافت و کشورها توانستند محصولات و تولیدات خود را به دورترین نقاط دنیا صادر کنند. به طور طبیعی در این نوع تجارت، خریدار تا وصول کالا نمی توانست از انطباق ویژگی های کمی و کیفی کالا با قرارداد فروش اطمینان یابد؛ لذا شرکت هایی در سطح بین الملل جهت حل این مشکل پا به عرصه وجود گذاشتند و تحت عنوان شرکت های بازرسی، به عنوان بازوی فنی واردکنندگان کالا در کنار ایشان به رونق تجارت در سطح جهان کمک کردند.

انواع بازرسی کالا:

- بازرسی در جریان تولید:

در صورتی که مواد اولیه، قطعات به کار رفته و یا فرایند تولید دارای اهمیت بسیاری بوده و بعد از تولید نتوان کالا را بدون مشکل و صرف هزینه زیاد مورد ارزیابی قرارداد، از بازرسی حین تولید استفاده می‌شود که معمولاً برای مواد غذایی، لوازم آرایشی و بهداشتی و ماشین‌آلات و تجهیزات استفاده می‌شود.

- بازرسی هنگام نصب تجهیزات:

که به بازرسی چشمی یا ظاهری نیز شهرت دارد و براساس دستورالعمل تعیین شده از سوی مشتری، به صورت رندم چک و با نمونه‌گیری و در چهار حوزه کمیت، کیفیت، بسته‌بندی و بارگیری انجام می‌شود. اکثر تولیدات مربوط به صنایع نفت، گاز و پتروشیمی به صورت نهایی و پیش از حمل مورد بازرسی قرار می‌گیرند.

- بازرسی کارگاه‌های ساخت:

یکی از مهم‌ترین و اصلی‌ترین وجوه بازرسی در این صنعت، بازرسی از کارگاه‌های ساخت است. در این بازرسی کلیه مراحل انجام پذیرفته در کارگاه‌های ساخت مورد بازرسی شرکت‌ها قرار می‌گیرد و ابعاد و ظرفیت‌های کارگاه مورد بررسی و ارزیابی دقیق صورت می‌گیرد.

- بازرسی مواد و محصولات تولیدی:

این بازرسی جهت اطمینان از اصالت فروشنده و توانایی او در اجرای تعهدات قراردادی صورت می‌گیرد و در واقع کار منبع‌یابی را برای خریدار انجام می‌دهد. لازم به ذکر است عموماً الزامات قانونی و قواعد بانک مرکزی خریدار را وادار به استفاده از این نوع بازرسی می‌کند.

- بازرسی کالا:

این بازرسی، مهم‌ترین و پیچیده‌ترین نوع بازرسی است. در واقع شرکت بازرسی به جانشینی سازمان استاندارد در محل خروج کالا از محل فروشنده، آن را مورد بازرسی قرار می‌دهد. این بازرسی در آزمایشگاه مجاز و تحت نظارت شرکت بازرسی انجام و پس از آن گواهینامه انطباق برای کالا صادر می‌شود.

نهادهای بالاسری و موازی صنعت بازرسی

سازمان ملی استاندارد و زیرمجموعه‌های این سازمان به عنوان متولی اصلی صنعت بازرسی در کشور شناخته می‌شوند. لیکن افزون بر این سازمان بسیاری از کارفرمایان - به طور خاص مجموعه‌های دولتی - نظیر شرکت ملی نفت ایران، شرکت ملی گاز ایران و... نیز با تبیین و ایجاد موارد استاندارد مبتنی بر نیازها و خواسته‌های سازمان‌های متبوع، به عنوان نهاد بالاسری صنعت بازرسی در کشور محسوب می‌شوند. مسئله‌ای که البته نه تنها مثبت ارزیابی نمی‌شود بلکه در صورت تداوم می‌تواند بسیاری از مشکلات و مسائل عدیده را نیز فراروی این صنعت قرار دهد. با این اوصاف و به طور کلی باید موثرترین نهاد بالاسری صنعت بازرسی در کشور را سازمان ملی استاندارد قلمداد کرد.

مهم‌ترین مشکلات شرکت‌های بازرسی

علاوه بر مشکلات ناشی از تحریم و شرایط اقتصادی و محیط نامطلوب کسب و کار که مانند سایر صنوف و صنایع، با وخامت دو چندان گریبانگیر صنعت بازرسی ایران نیز شده است، دو مورد از مهم‌ترین مشکلات شرکت‌های بازرسی که منشا داخلی دارد و به راحتی قابل مرتفع شدن است، ذیلاً تشریح می‌شود:

۱. نهادهای تایید صلاحیت (Accreditation Bodies) ارگان‌هایی هستند که اعتبار خود را از سازمان جهانی استاندارد (ISO) بدست آورده و مامور اعطای اعتبار به سایر نهادهای تایید صلاحیت کننده (CB) هستند. هر کشور دارای یک AB مورد تایید و پذیرش سازمان جهانی استاندارد است که در ایران مرکز ملی تایید صلاحیت ایران این نقش را بر عهده دارد. در این بین سازمان جهانی استاندارد بر حسب شناخت و ارزیابی کیفی مستمر از AB ها، به تعدادی از آن‌ها مجوز تایید صلاحیت در سطح بین‌المللی را اعطا کرده است. این بدان معناست که مجوز یا استانداردهای اخذ شده از AB های دارای مجوز بین‌المللی، می‌بایست در سراسر دنیا مورد پذیرش قرار گیرند حال آنکه در حال حاضر در کمال تعجب در ایران، مورد قبول واقع نمی‌شوند.

۲. جنگل الزامات و نظامات تایید صلاحیت انحصاری که توسط کارفرمایان دانه درشت (اغلب کارفرمایان وابسته به دولت) برای شرکت‌های بازرسی تعریف شده است، از یک سو تایید صلاحیت سازمان ملی استاندارد را زیر سوال برده و از سوی دیگر شاخص بهبود محیط کسب و کار شرکت‌های بازرسی را بشدت تخریب کرده است. در حال حاضر شرکت‌های ملی گاز، شرکت نفت، وزارت نیرو، سازمان حفاظت از محیط زیست و نیز هر یک از پتروشیمی‌ها و خودروسازها نظام تایید صلاحیت جداگانه‌ای برای تایید صلاحیت پیمانکاران بازرسی خود دارند. این مسئله ممکن است برای سایر شرکت‌های پیمانکار مشکل ساز نباشد اما با توجه به تنوع بسیار زیاد فعالیت شرکت‌های بازرسی که پیش‌تر تشریح شد، به مسئله‌ای چالش ساز در صنعت بازرسی تبدیل شده است. این در حالی است که این شرکت‌ها هر ساله، بمدت حداقل ۳ ماه، به فرایند تایید صلاحیت سخت‌گیرانه سازمان ملی استاندارد ایران اشتغال دارند و انبوه فرایندهای تایید صلاحیت موازی به مسئله‌ای نفس‌گیر برای ایشان تبدیل شده است.

صنعت بازرسی به مثابه یک الزام (با توجه به بند ۲۴ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی)

با عنایت به آنچه ذکر آن رفت، موضوع صنعت بازرسی را می‌توان و باید از یک منظر دیگر نیز مورد بررسی و دقت نظر قرار داد. در بند بیست و چهارم (۲۴) سیاست‌های ابلاغی مقام رهبری در خصوص اقتصاد مقاومتی، مسئله استانداردسازی محصولات و تولیدات داخلی به عنوان یکی از ارکان اقتصاد مقاومتی مورد توجه قرار گرفته است. در این بند آمده: «افزایش پوشش استاندارد برای کلیه محصولات داخلی و ترویج آن» بند فوق‌الاشاره دو رکن اساسی دارد.

افزایش پوشش استاندارد کالاهای تولید داخل

- ترویج

این در حالی است که کلیه نهادهای ذیربط در این عرصه از زمان ابلاغ سیاست‌های مذکور تاکنون هیچ اقدام قابل اعتنا و اثربخشی برای تحقق این بند مترقی و بسیار مهم به انجام نرسانده‌اند. افزایش استانداردهای اجباری در تولیدات داخلی، نظارت دقیق و همه‌جانبه بر رعایت استانداردهای مزبور، تدوین فرآیندهای مرتبط در بازرسی طی مراحل مختلف از تولید تا مصرف و... همه‌وهمه از جمله اقداماتی بوده است که ابتدا باید توسط نهادهای تقنینی تصویب و پس از آن به وسیله دستگاه اجرایی کشور به انجام می‌رسیده است. موضوعی که متأسفانه با اهمال و کم‌کاری روبه‌رو شده و تاکنون به بستر فراموشی سپرده شده است.

نکته حائز اهمیت آن‌جاست که جامعه ممیزی و بازرسی ایران و به تبع آن صنعت بازرسی کشور می‌تواند در هر دو رکن بند ۲۴ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی نقشی اساسی و تعیین‌کننده ایفا کند. طبیعی است شرکت‌های بازرسی به دلیل ماهیت عملکرد و وجود بستر و زیرساخت‌های داخلی مناسب جهت اعمال استانداردهای عمومی، بهترین و جدی‌ترین مجریان لازم جهت انجام این امر هستند. البته تحقق این موضوع نیز مستلزم افزایش نقش بالادستی نهاد مربوطه (جامعه ممیزی و بازرسی ایران) در مجموعه‌های مرتبط است. به بیان دیگر، می‌توان اجرای بند ۲۴ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی را در پیوند و تعامل با اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی تلقی کرد. به طوری که سازمان ملی استاندارد با برون‌سپاری الزامات افزایش و ترویج رعایت استاندارد در کالاهای تولید داخل به جامعه ممیزی و بازرسی ایران، با مداخله این بخش فرصتی طلایی را به منظور تحقق اصل فوق فراهم آورد.

بدیهی است جامعه ممیزی و بازرسی ایران می‌تواند با تکیه بر ظرفیت‌های کم‌نظیر و بلکه بی‌نظیر شرکت‌های عضو و همکار، متضمن اجرای حداکثری این قانون در تولیدات داخل کشور باشد. البته با رعایت همان پیش‌شرط همکاری کلیه ارگان‌ها و نهادهای مرتبط دولتی و حاکمیتی؛ بدون تردید این اقدام می‌تواند تأثیری شگرف بر بالفعل‌سازی صنایع داخلی و ایجاد زمینه‌های مناسب به منظور صادرات در ابعاد منطقه‌ای و بین‌المللی داشته باشد.

ضرورت وجود شرکت‌های بازرسی

شرکت‌های بازرسی به نمایندگی از سازمان ملی استاندارد ایران وظیفه انجام بازرسی و ارائه خدمات بازرسی را بر عهده دارند. مهم‌ترین دلایل ضرورت ارائه خدمات بازرسی از طریق این شرکت‌ها بشرح ذیل است:

- خدمات بازرسی دامنه تخصصی بسیار وسیعی را در بر گرفته و طیف گسترده از محصولات و صنایع را شامل می شود. بهمین دلیل یک وظیفه تصدی گری بسیار سنگین بر دوش سازمان ملی استاندارد محسوب می شود که نه تنها مطابق با قوانین بالادستی نظام از جمله سیاست های اجرایی اصل ۴۴، ملزم به واگذاری آن به بخش خصوصی بوده است بلکه انجام آن کل منابع و ظرفیت این سازمان را درگیر کرده و آن را از وظایف دیگر باز خواهد داشت.
- قوانین بین المللی نهادهای بازرسی مبین آن است که نهادهای بازرسی (Inspection Bodies) می بایست شخصیت کاملاً مستقل داشته باشند. بهمین دلیل چنانچه دولت ها راساً تصمیم به انجام خدمات بازرسی بگیرند، بازرسی های ان ها وجاهت بین المللی نداشته و گواهی ان ها بعنوان یک سند بین المللی محلی از اعراب ندارد.
- از سوی دیگر نهادهای بازرسی برای آنکه وجاهت بین المللی داشته باشند، مکلف به فعالیت ذیل الزامات استانداردهای بین المللی از جمله ISO 17020 هستند. الزامات تعیین شده در این استاندارد که با هدف ایجاد پشتوانه برای گواهینامه های نهادهای بازرسی تدوین شده است، بگونه ای است که نهاد بازرسی می بایست از شاکله شخصیت حقوقی برخوردار باشد فلذا انجام خدمات بازرسی با وجاهت بین المللی مورد پذیرش در تجارت بین المللی، توسط اشخاص حقیقی، غیر ممکن است.
- بازرسی های انجام شده در صنعت بازرسی بر خلاف سایر انواع بازرسی مرسوم در کشور که توسط سازمان هایی چون تعزیرات و اتاق های اصناف انجام می شود، ماهیت تخصصی داشته و مرجع محور است. بهمین دلیل از رویکرد سلیقه ای فاصله گرفته و نتایج آن قابل استناد و بدور از شائبه است. این بازرسی ها توسط متخصصین دارای گواهینامه های حرفه ای در هر دامنه انجام می شود بگونه ای که هر شرکت بازرسی جهت پرورش یک بازرس مجرب و تایید شده، مبالغ بسیار هنگفتی را صرف آموزش و اخذ تاییدیه ها می نماید. شرکت های بازرسی با مدیریت مستمر فرایند آموزش چندساله و تربیت بازرسین حرفه ای و نیز ایجاد نظامات مستندسازی، پاسخگویی، تضمین کیفیت و ...، تنها مرجع در کشور برای انجام بازرسی های تخصصی در صنایع حساس و حتی در حوزه های با حساسیت کمتر که هم اکنون برگرده نهادهای دیگر است، هستند.